

***Cerîde-i Sûfiyye*'den**

Vücûd

Lâhût ve Nâsût

Mesnevîhan Ali Fuad

Hazırlayan: Halim Gül

Osmanlının son dönemlerinde yayınlanan tasavvuf içerikli dergilerden seçmiş olduğumuz yazıları istifadenize sunmaya devam ediyoruz. Bu sayımızda da *Cerîde-i Sûfiyye*'den "Lâhût ve Nâsût" kavramlarını konu alan bir yazıyı lâtîn harflerine çevirerek yayınlıyoruz.

Makalenin yazarı hakkında, daha önceki sayılarımızdan birisinde bir yazısını yayınlarken bilgi bulamadığımızı ifade etmiştik.¹ Fakat şu kadarını ifade edelim ki, müellifimiz *Cerîde-i Sûfiyye*'de 121. sayıya kadar ser-muharrir olarak görev yapmış, dergi kapanıncaya kadar da, "felsefe" köşesinde yazılarını yayınlamayı sürdürmüştür. Konuları daha çok felsefî-tasavvufî perspektiften ele alıp işlemiştir. Yazılarında fikirlerini destekler mahiyette bir çok Farsça beyitler zikretmektedir. Bunun, adından da anlaşılacağı gibi Mesnevîhan olmasından kaynaklandığını düşünüyoruz.

Mesnevîhan Ali Fuad'ın, *Cerîde-i Sûfiyye*'de yüz üç makalesi yayınlanmıştır. Bu makalelerinden bazılarının isimleri, yazarın fikir ve düşüncesi hakkında okuyucularımıza bir fikir verir kanaatindeyiz.

- Ru'yetullâhi Teâlâ
- Ruh Nedir?
- Fakr ve Fezâil-i Fakr
- Mezâhib-i Mutasavvıfa ve Redd-i 'Akvâl-i Felâsife
- Vahdet-i Vücûd
- Rumuzât-ı Evliyâ
- Selâmet-i Kalbiye²

¹ Bkz. *Tasavvuf*, Ankara, Nisan 2000, S. 3, s. 179.

² Bu yazısını daha önceki sayılarımızda yayınladık. (Bkz. *Aynı yer*.)

•Fedâil-i Ahlâkiyye³

Şimdi size müellifin “Vucûd” ile ilgili “Lâhût ve Nâsût” başlıklı yazısını sunuyoruz.

Vücûd⁴

Lâhût ve Nâsût

Din: Zu'l-’ukûlu hayra sâik olmak üzere kulûb-i enbiyaya îhâ ve inzâl tarîkiyle vârid olan ahkâm-ı ilâhiyyeden ibarettir.

Hakâik-i diniyenin kulûb-ı enbiyâya vahy ve inzâlî tabiat ve maddiyât ‘âleminin fevkinde umûr ve ahvâl-ı ma’neviyye cümlesinden değil midir? Zâhir-i havâs ile ‘âlem-i vahy-i ilhâma nüfûz edilemez. Havâssa müstenid burhanlar ile müeyyed kulûb-ı sâfiye ile vucûduna hüküm olunur. Vahyin tabi’at ve madde ‘âleminde nazirini araştıracak olur isek, kalblerimize vârid olan ma’âni-i ‘âliyye ve ilhâmât-ı ilâhiyyeyi buluruz. Enbiyâ-yi ‘izâm hazarâtına vâki’ olan vahy ve inzâl-i ilâhî, dinin ahkâm-ı esâsiyyesi değil midir? Din denilecek olursa vahiy ve inzâl, o dinin lâzım-ı gayr-i müfârikı olmaz mı? Demek ki enbiyânın taraf-ı Hakk’dan getirdikleri ahkâma din itfâkı sahih oluyor. Bir kimsenin icthâdât-ı zatiyyesi din olmayıp, belki o icthâdat o zâtın mezhebi oluyor. Aristo, Buda dini denilemez. Yine o zatların ismine nispetle mezhepleri denilir. Üç harfin medlûlü olan din kelimesi her nerede görülüyorsa, orada üç harfin medlûlü olan Hak kelimesi tezâhür eder.

İlhâm: Hak Teâlâ Hazretleri ‘ibâdının kalplerine feyz tarîkiyle ahkâm ve ahbârı ilkâ etmesinden vahiy dahi mukaddimen beyân ettiğimiz vechile, melek ve ru’yâ ve ilhâm ve suver-i sâire vâsıtasıyla Cenâb-ı Hakk’ın enbiyâya ahkâm ve umûr-ı esâsiyyeyi ihbâr buyurmasından ibâret değil midir? Zann-ı dervîşâneme kalırsa ilhâm da vahyin envâ’ından bir nevi’ olmalıdır. Fakat birisinin nebiye diğèrinin veliye olması bahsi, bahsimizden hariçtir. Vahyin cevâz-ı imkânını fikr-i dervîşânem zevk-i ilhâmda bulmuştur. Evliyâ ne yaparsa Hakk için yapar. İcrâ-yı fiilde nefis araya giremez. Mûte’ayyinde te’ayyüne ihtiyaç var mıdır? Def-’i havâtur elzemdir. Bundan maksat matlûbun devâm-ı teveccühüne mani’ olan hâturât-ı sahifeyi def’ etmektir. Yoksa def-’i havâtur, hâturama bile gelmez.

*Herkes efsâne behâned efsâne est
Ve anki dideş nakd-i hod merdâne est
Ab-ı Nîl est ve bi Kıptî hun ne mûd
Kavm-i Musa ra ne hûn bûd âb bûd⁵*

Sâlik huzûr-ı mürşidde dest-i gassaldeki mevtâ gibi fenâ bulacak. Bu fenâ da vesile-i fenâ fillah olacaktır.

3 Bkz. *Cerîde-i Sûfiyye*, muhtelif sayıları.

4 Yazarm *Cerîde-i Sûfiyye*’de vucûd ile ilgili otuz sekiz tane farklı makalesi bulunmaktadır. Bu makale yirmi beşinci makale olarak yayınlanmıştır. (Bkz. *Cerîde-i Sûfiyye*, S. 64, ss. 171-172)

5 “*Efsane okuyan herkes efsanedir.*

Kendini tenkid eden yiyittir.

Nil’in suyu Kıptî’ye kan gibi güzüktü.

Musa’nın kavmine ise kan değil su idi.”

*Zan rûy ki çeşm-i test-i ahvâl
Ma'bûd-ı tu pîr test-i evvel*

Şeyh hem kâmil hem de mükemmil olur.

"**Ve'n-necmi izâ hevâ**" Necm, bir kavle göre nüzûl eden Kur'ân hakkı için. "**Mâ dalle sâhibukum ve mâ ğavâ**" Sahibiniz Hz. Muhammed (s.a.v.) tarîk-i mustakîmden 'udûl ve bir şey-i bâtulü i'tikâd itmedi. "**Ve mâ yentiku 'ani'l-hevâ**" Ol Hazret hevâ-yı nefsinden söylemez. "Nefsin giremiyeceğini" yukarıda söylemiş idik. Tevhidî izhâr, şirki def için söyler. "**İn hüve illâ vahyun yûhâ**" ola. Hazretin emr-i din hususunda Kur'ân'da söylediği olmaz, illâ vahy olur. Cenâb-ı Hakk'dan vahy olunmuştur: "**Allemehû şedidü'l-kuvâ**" Peygamber'e o hakâiki, kuvvâsı şedîd bir melek ta'lim etti. "**Zu mirratin festevâ**" Ol Cebrâil 'aleyhi's-selâm 'akl-ı tâm, sâhibi ve me'mûriyeti mevdû'asında mustakîmdir. Çünkü sûret-i hakikiyyesi ile zuhûr itmıştır. "**Ve huve bi'l-ufuki'l-a'lâ**" Hâlbuki ol ufuk sidre-i müntehâda idi.

"**Sümme denâ fetedellâ**" Hazreti Peygamber'e Cibrîl 'aleyhi's-selâm şekli asliyesi ile gelüp ta'alluk iddi. İmâm Fahrü'd-dîn Râzî Tefsir-i Kebîr'inde "**Denâ ve tedellâ**" fiillerinin fâ'illeri zamirlerini Hz. Peygamber'e veyahut Cibrîl'e raci' olması ihtimallerini zikirden bir meleğin beşere dünûv ve tedellisi sûret-i beşeriyeye temessül ve Hz. Peygamber'in Cibrîl'e dünüvvü de evsâf-ı beşeriyeden tecerrüd ve insilâh ile olacağını beyân buyurmuştur. Çünkü melek ile beşerin mülâkî olmaları şu iki sûretin birisiyle olmasını îcâb itmez mi? İbni Hacer-i 'Askalânî de İsfehânî'den tenzilin iki tarafı bulunduğunu, birisi Peygamber'in sûret-i beşeriyeden sûret-i melekiyyeye takarrub ile melekten ahz ve telâkki etmesi diğeri ise meleğin temessül ile sûret-i beşerde zuhurudur. Birinci tarîk ikinci tarîkten su'ûbetlidir. Münselîh, hâl-i insilâhında haricî bedenine iltifattan munkatî' gibi görüldüğünden zahîrî hâlde o insilâh ru'yâ gibidir. Fakat münselîh, zaman-ı insilâhında rûhunun dâhil-i bedenine tevessu' ile hâricine ta'alluku bâkî kaldığından hissini, hiss-i hakikiye tebdîli ile hârice iltifâtı ezyed bulunduğundan nâim değil belki hâl-i yakazada bulunduğu anlaşılır.

"**Fekâne kâbe kavseyn ev ednâ**" bu sırr-ı 'azîmdir. Lâhût ile 'âlem-i melekût beyninde bir makamdır ki sıfat zâtın münfek olmadığı gibi zât ile sıfat sûret bağlayıp vahdet tutmuştur. Tamâmi-seyr-i ilellâh ve seyr-i fillâh mutahakkık olduktan sonra insân, insân-ı kâmil ve "Tehallekû bi ahlâküllâhi"⁶ sırrı zahîr, seyr-i fillâh olan dâire-i zuhûr-ı 'ukûs-ı esmâ ve sıfat tamam olur. Hâliyet ve mahalliyet-i derûnu zuhûr eder. Ma'sûkun, sıfat-ı zâtîyyesi, Zât-ı Te'âla'dan infikâk etmez. Nâçâr zuhûr-ı zât ma'a's-sifât 'âşıkın 'aynında taleb ider. Husûl, taleb-i ittisâl ile iki kavs ya'nî kav-ı sîfât ve kav-ı zât birleşir. Bu makam makam-ı kâbe kavseynin fevkindedir. Bî şâibe zillî ile aslın zuhûruna müte'allıktır. 'İnâyet-i Hakk ile 'âşık-ı sâdıkın zâta giriftârından dolayı ma'sûk peyda olur. Bir hadde irişürki isim ve sıfâtn tâlibi ol-

6 "İlk defa pirin ma'bud olduğu için, senin gözün o yüzden şaşırır."

7 Yukarıda hem metni hem de manası zikredilen Necm sûresinin ilk dokuz âyetinin Türkçe mealini toplu bir şekilde vermenin okuyucu açısından daha faydalı olacaktır: "*Battığı zaman andolsun yıldızla ki, arkadaşımız (Muhammed) sapmadı ve bâtula inanmadı; o kötü arzularına göre de konuşmaz. O(run konuşması, kendisine) vahyedilenden başkası değildir. Çünkü onu, kuvvetlinin kuvvetlisi (Cebrâil) öğretti ki o, aklında ve davranışında kâmil bir melektir. Hemen kendi aslı sûretine girip doğruldu. İşte o zaman, kendisi en yitce bir ufukta idi. Sonra ona yaklaştı ve sarktı. İki yay kadar yabut daha yakın oldu.*"

8 "Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmış."

maz. Çünkü isim ve sıfat onun nazarında kalmaz. Onun mülahâza-i zâtîyesine zâttan başka bir şey tesâdüf itmez. Her ne kadar sıfat mevcut ise de onun meşhûdu olamaz. İşte o vakit "sırr-ı ev ednâ" zuhûr eder. Buradan hubût var. Kadem-i evvel 'âlem-i halkın tâlib-i üf-tâdesi değil midir? Unsur-ı hâlf arzu ettiği yerde ârâm olur. Unsur-ı hâk bir vücûd ile dür ve mehcûrdur.

Hülâsâ rûh-ı kuds 'acib kâr-bârdır.

*Efdalü enbiyâ hulesâ-i kevn
Perde pûş ümem-i bed emn-i 'avn⁹
Kâr-bâr dâr. Kâr-nâme-i ğayb,
Hâzin konc hâne-i lâ rayb¹⁰*

Eğer 'urûc ve su'ûdu 'âlem-i emirden i'tibâr idersen mevcûdât olduğu tezâhür etmez mi? 'Âlem-i emrin ahfâsını cümleden akrab buluruz. Eğer nüzûl ve hubûta 'atf-ı nazar idecek olur isek devlet-i kurbun nasîbini 'âlem-i halkda bulmaz mıyız? Bu hiç inkâr götürür mü? Bu mesâilin tavrîhi hususunda ismini 'amay-ı hakîki defterine kayd ettiren bir kimse var ise çıksın tafsîlât versin. 'Unsur-ı hâkin nasîbini anlarız. Bu nokta ya'nî bir berzah zî ciheteyn farz idelim, biri cânib-i 'urûca diğeri cânib-i hubûta ya'nî biri lâhûta diğeri nâsûta, biri 'âlem-i ma'nâya diğeri elfâz ve sûrete, biri melek-i melekûtiyete diğeri cisim ve cis-mâniyete mefrûz olsun. Eğer düşünecek olur isek, bir cihetten âyât-ı İlâhî bir cihetten ehâdis-i Peygamberî cihetinin vasatundaki berzahıtan da hadis-i kudsî geliyor. Hadis-i kudsî de ma'nâyı cânib-ı evvelden alıyor, kisve-i elfâza bürüyerek nâsûtiyetinden saçıyor. Tâlib ile matlûb, beşeriyet ile rûhâniyet bir makama geldiler ki kâbe kavseyndir. Ehadiyet-i sıfâ kavseynin beyninde olan zerreye fâsıla-ı tarafeyn derler.

*Râviyân in râ be zâhir perde end
Hem berân sûret kanâ'at kerde end¹¹*

9 "Nebilerin en faziletlisi, hem ümmetin günahlarını örter ve hem de onlara yardımcı olurdu."

10 "Hem iş görürler hem de gaybın bilgisini veren "Larayb" hazinesinin bekçisi idi."

11 "Raviler zâhiren yorumladılar ve onunla yetindiler."